

Dr hab. Krzysztof Marchlewicz, prof. UAM
Zakład Historii Powszechnej XIX i XX w.
Instytut Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
ul. Św. Marcin 78, 61-809 Poznań

Poznań, 13 lipca 2015 r.

Ocena dorobku naukowo-dydaktycznego oraz rozprawy habilitacyjnej doktora Jerzego Kuzickiego, *Nieść wiarę i nadzieję na obcej ziemi. Polskie duchowieństwo katolickie w życiu religijnym i polityczno-społecznym Wielkiej Emigracji we Francji (1831-1863)*, Rzeszów 2014.

Przedmiotem niniejszej oceny jest dorobek zawodowy oraz rozprawa wskazana jako osiągnięcie wynikające z art. 16 ust. 2 ustawy z 14 III 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym w postępowaniu habilitacyjnym doktora Jerzego Kuzickiego.

Habilitant jest obecnie starszym wykładowcą w Instytucie Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego (dawniej Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Rzeszowie). Z uczelnią tą związał się już u progu swojej drogi naukowej. W latach 1991-1996 odbył w niejienne studia magisterskie na kierunku historia, kończąc je obroną pracy dyplomowej poświęconej przebiegowi pielgrzymki Jana Pawła II do Polski w 1983 r. W 2003 r. na podstawie napisanej pod kierunkiem prof. UR dr. hab. Mariana Stolarczyka rozprawy „Walery Wielogłowski (1805-1865). Życie i działalność polityczno-społeczna i gospodarcza” mgr J. Kuzicki uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie historii. Po obronie doktoratu został zatrudniony jako adiunkt w Zakładzie Historii XIX wieku, dziejów Polonii i Emigracji Instytutu Historii UR. W Zakładzie tym dr Kuzicki pracuje do dziś.

Jego doświadczenia dydaktyczne obejmują prowadzenie wykładów, konwersatoriów i seminariów z zakresu szeroko rozumianej historii XIX i XX wieku dla studentów różnych kierunków studiów UR (historia, kulturoznawstwo, filologia polska) oraz słuchaczy Centrum Kultury i Języka Polskiego dla Polaków z Zagranicy i Cudzoziemców „Polonus”. Dr Kuzicki wypromował dotychczas 23 licencjatów, był recenzentem 38 prac magisterskich oraz 2 prac licencjackich. Obecnie w jego seminarium licencjackim uczestniczy 4 kolejnych studentów. Jako nieformalny promotor pomocniczy Habilitant wspierał radą kilku doktorantów. Kilkakrotnie pełnił funkcję opiekuna roku studentów historii UR i goszczących w Rzeszowie doktorantów ze Lwowa. W organizację procesu dydaktycznego włączał się też jako członek

komisji rekrutacyjnych na różnych kierunkach studiów, uczestnik komisji organizującej proces akredytacji na macierzystym Wydziale, członek Komisji Dyscyplinarnej ds. Doktorantów oraz kierownik studiów podyplomowych z zakresu wiedzy o społeczeństwie i rodzinie prowadzonych przez UR w Gorlicach.

Habilitant nie stroni od działań popularyzujących naukę i angażuje się w aktywność różnych środowisk pozauczelnianych. Od kilkunastu lat jest aktywnym członkiem Komitetu Okręgowego Olimpiady Historycznej w Rzeszowie i Polskiego Towarzystwa Historycznego. Współpracuje jako prelegent z placówkami szkolnymi i muzealnymi, udziela wywiadów lokalnymi mediom, jest historycznym konsultantem Podkarpackiej Rady ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych.

Działalność popularyzatorską i naukową dr Kuzicki prowadzi również jako członek Rady Naukowej czasopisma „Galicja. Studia i Materiały”, wydawanego od 2013 r. przez Instytut Historii UR. Od 2009 r. uczestniczy w pracach Międzynarodowego Zespołu Badawczego „Galicja 1772-1918”, zrzeszającego kilkudziesięciu uczonych z Polski, Ukrainy, Słowacji, Austrii, Węgier i Niemiec. Habilitant utrzymuje rozległe kontakty z różnymi krajowymi i zagranicznymi środowiskami naukowymi. Brał dotychczas udział w ponad 30 konferencjach i sesjach naukowych, z których 4 współorganizował. Był stypendystą Ministerstwa Spraw Zagranicznych Republiki Włoskiej (2001), Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu (2012), a w latach 2006-2007 realizował grant badawczy MNiSW nr 1H01G01230.

Wymiernym pokłosiem dotychczasowej działalności badawczej Habilitanta jest jego dorobek publikacyjny. Według załączonego do dokumentacji wykazu obejmuje on 2 monografie autorskie, 4 współredakcje prac zbiorowych, 39 artykułów, 13 innych publikacji naukowych (głównie o charakterze sprawozdawczym) oraz 5 artykułów popularnonaukowych. Na publikację czekają 3 kolejne artykuły naukowe Habilitanta. Dorobek ten - na który składa się również kilka pozycji w języku rosyjskim - ilościowo można uznać za satysfakcjonujący, choć zwraca w nim uwagę brak pozycji recenzyjnych. W przygotowanym sprawozdaniu dr Kuzicki wykazuje tylko jedną klasyczną recenzję monografii naukowej (*P. Matusik, Religia i naród. Życie i myśl Jana Koźmiana 1814-1877, Poznań 1998; 2000*).

Poddawane ocenie publikacje Habilitanta swoim zakresem tematycznym dobrze komponują się z nazwą i zadaniami jego macierzystego Zakładu. Sam dr Kuzicki stwierdza, że głównym obszarem jego zainteresowań badawczych pozostają dzieje Wielkiej Emigracji po powstaniu listopadowym oraz losy polskiego duchowieństwa katolickiego w epoce porozbiorowej. Większość z ogłoszonych przez niego prac mieści się w tych właśnie nurtach

studiów, choć swoją aktywność Habilitant bardzo wyraźnie zaznaczył też na polu badań nad dziejami Galicji. Dr Kuzicki publikował artykuły z zakresu lokalnej biografistyki, zajmował się aktywnością tamtejszego ziemiaństwa, podejmował też inne kwestie związane z życiem gospodarczym i politycznym regionu. Śladem wcześniejszych zainteresowań Habilitanta są teksty dotyczące społeczno-politycznego tła i recepcji nauczania Jana Pawła II w czasie jego pielgrzymek do Polski.

Dwoma najważniejszymi pozycjami w dorobku dr. Kuzickiego są monografie *Orężem i pracą. Życie i działalność Walerego Wielogłowskiego (1805-1865)*, (Rzeszów 2005) i *Nieś wiarę i nadzieję na obcej ziemi. Polskie duchowieństwo katolickie w życiu religijnym i polityczno-społecznym Wielkiej Emigracji we Francji (1831-1863)*, (Rzeszów 2014).

Pierwsza z nich - będąca rozszerzoną wersją rozprawy doktorskiej - spleta w sobie wątki związane z dziejami Wielkiej Emigracji, losami ziemiaństwa oraz historią południowo-wschodnich ziem polskich w XIX w. Jest to solidnie udokumentowana, przemyślana konstrukcyjnie i dobrze napisana biografia właściciela ziemskiego, powstańca listopadowego, emigranta, działacza Towarzystwa Demokratycznego Polskiego we Francji, a następnie zasłużonego krakowskiego wydawcy i społecznika Walerego Wielogłowskiego. Mimo iż postać ta pojawiała się na marginesach różnych prac dotyczących Wielkiej Emigracji i zaboru austriackiego, historiografii polskiej brakowało rzetelnego opracowania przedstawiającego jego bogatą aktywność publiczną. Tymczasem był to nie tylko bliski znajomy i korespondent wielu wybitnych przedstawicieli polskiego wychodźstwa, ale też jeden z głównych organizatorów galicyjskiej pracy organicznej po roku 1848. Poświęcenie mu odrębnej monografii było ze wszech miar wskazane i uzasadnione.

Aby zrealizować swój projekt badawczy, dr Kuzicki podjął trud dogłębnych badań źródłowych prowadzonych w archiwach kilku państw (Polska, Ukraina, Włochy). Pozwoliły mu one skorygować wiele powierzchownych, bądź nieprecyzyjnych opinii na temat Walerego Wielogłowskiego i zaprezentować przekonujący i wolny od niedomówień portret tej postaci. Autor kompetentnie zrekonstruował zarówno emigracyjny, jak i krajowy etap działalności swojego bohatera, przedstawił krąg jego kontaktów towarzyskich oraz skalę dokonań. Drobne pomyłki w zapisie imion i nazwisk (Golejowski zamiast Golejewski; Bołotnicki zamiast Błotnicki; Michał Wisemann zamiast Nicholas - lub Mikołaj - Wisemann; Makaryna Mieczysławska zamiast Makryna Mieczysławska), nie wpływają na ogólną ocenę tej książki. To wnikliwe i wyczerpujące studium dotyczące ważnego uczestnika polskiego życia społecznego w XIX stuleciu.

Drugą z wymienionych monografii jest wskazana jako szczególne osiągnięcie w postępowaniu habilitacyjnym dr. Kuzickiego praca poświęcona polskiemu duchowieństwu katolickiemu w życiu społecznym i duchowym Wielkiej Emigracji we Francji. Tym, co w owej książce już na pierwszy rzut oka zwraca uwagę, jest jej obszerność (842 strony, z czego 653 stanowi właściwy tekst) oraz imponująca podstawa źródłowa. Habilitant dokonał analizy materiałów pochodzących z blisko pięćdziesięciu (!) bibliotek i instytucji gromadzących zbiory archiwalne, znajdujących się na terenie Polski, Ukrainy, Francji, Włoch oraz Watykanu. Na szczególne podkreślenie zasługują tu kwerendy w zbiorach placówek regionalnych (m.in. archiwa departamentalne we Francji) i zakonnych (np. prowincjonalne archiwa dominikańskie, bernardyńskie, czy zmartwychwstańcze), do których zaglądali dotąd jedynie nieliczni polscy historycy. Do efektów tych prac Habilitanta należy odnieść się z najwyższym uznaniem. Znacząco rozszerzają one źródłowy horyzont badaczy dziejów Wielkiej Emigracji, a wiele przywoływanych przez dr. Kuzickiego materiałów trafia do obiegu naukowego po raz pierwszy. Choć jak zwykle w przypadku tak rozległych prac prozopograficznych można wskazywać pojedyncze zespoły, których zawartość uzupełniłaby ustalenia Autora (por. np. znajdujący się w Bibliotece Kórnickiej Dziennik Józefy Szymowej, czy też przechowywane tam listy Ignacego Jackowskiego do Leonarda Niedźwieckiego - z ciekawymi informacjami na temat emigracyjnych losów księdza Aleksandra Pułaskiego), to nie ulega wątpliwości, że zgromadzony i wykorzystany przezeń materiał źródłowy zasługuje na ocenę wyróżniającą.

Podobne uwagi można odnieść do źródeł drukowanych oraz przywoływanej w pracy literatury przedmiotu. Autor przedstawia listę około 900 tytułów prasowych, wydawnictw źródłowych oraz różnego rodzaju opracowań i kompendiów. I tutaj sugerować można by drobne uzupełnienia (por. J. Pelczar, *Zarys dziejów kaznodziejstwa w Polsce*, Kraków 1917; czy artykuł P. Matusika *Kapłan, społecznik, patriota. Ideał księdza katolickiego w myśli Jana Koźmiana*, „Zeszyty Historyczno-Teologiczne Zmartwychwstańców”, 1997, nr 3), ale nie ma tu mowy o jakichkolwiek fundamentalnych brakach. Podstawa materiałowa rozprawy dr. Kuzickiego należy z pewnością do jej bardzo mocnych stron.

Poważniejszych uwag krytycznych nie budzi również konstrukcja pracy. Swoją wywód Habilitant podzielił na trzy obszerne części, zorganizowane wewnętrznie w rozdziały, a niekiedy dodatkowo w podrozdziały. W części pierwszej przedstawia Autor informacje składające się na zbiorowy portret katolickiego duchowieństwa Wielkiej Emigracji. Badaną grupę ocenia na około 150 osób, z których około 60 było kapelanami oddziałów walczących w powstaniu listopadowym, część przyjęła święcenia już na emigracji, a pozostali trafili do

Francji poza główną falą polistopadowego wychodźstwa. Dr Kuzicki określa strukturę wiekową tej grupy, odtwarza szczegóły jej geograficznego rozproszenia, rekonstruuje warunki życia polskich duchownych we Francji. Część drugą poświęca życiu religijnemu Wielkiej Emigracji i duszpasterskim wysiłkom podejmowanych wśród rodaków przez bohaterów jego książki. Zajmuje się kondycją duchową uchodźców, poziomem ich religijnego zaangażowania oraz różnymi sposobami oddziaływania na społeczność emigracyjną przez polskich księży. Ostatnia, trzecia część rozprawy dotyczy udziału duchowieństwa w życiu politycznym i społecznym wychodźstwa. To tutaj omawia Autor kontakty księży i zakonników z różnymi ugrupowaniami politycznymi Wielkiej Emigracji - mające często dość burzliwy charakter. Podejmuje kwestie partycypacji osób konsekrowanych w życiu kulturalnym i naukowym polskiej społeczności we Francji, a także ich roli w organizowaniu pomocy charytatywnej dla potrzebujących emigrantów. W Zakończeniu Habilitant raz jeszcze przypomina główne wnioski płynące z przedstawionych w pracy analiz.

Cennym uzupełnieniem monografii *Nieść wiarę i nadzieję na obcej ziemi* jest znajdujący się na stronach 727-782 aneks zatytułowany „Duchowni polscy na emigracji we Francji w latach 1831-1863”. To rodzaj szkieletowego słownika biograficznego przedstawiającego najważniejsze informacje i wskazówki źródłowe dotyczące publicznego zaangażowania kapłanów, którzy znaleźli się na wychodźstwie. Uzupełniając w szczegółach wywody Autora, aneks ten będzie z pewnością z pożytkiem wykorzystywany przez innych badaczy dziejów Kościoła i polskiej diaspory w XIX w.

Lista braków i zastrzeżeń, jakie nasuwają się po lekturze rozprawy dr. Kuzickiego nie jest długa i ogranicza się do drobnych kwestii. Podobnie jak w przypadku pracy o Walerym Wielogłowskim, Habilitantowi zdarzają się potknięcia przy zapisie imion i nazwisk postaci występujących na kartach książki (Bystrzanowski i Bystrzanowska zamiast Bystrzonowski i Bystrzonowska; Pilchowski zamiast Pilichowski; Makaryna Mieczysławska zamiast Makryna Mieczysławska). Nie są to proste literówki, bowiem błędy te powtarzają się na kolejnych stronach i są obecne także w indeksie osób. Z bardzo rzadka stwierdzeniom Autora brakuje faktograficznej precyzji. Na s. 277 przywołana zostaje relacja dotycząca pogrzebu jednego z przywódców Towarzystwa Demokratycznego Polskiego Wojciecha Darasza w 1852 r. Kontekst sugeruje, że wydarzenie to miało miejsce w interesującej dr. Kuzickiego Francji, gdy tymczasem W. Darasz zmarł i pochowany został w Londynie. Ze zdania zamieszczonego na s. 449 mogłoby z kolei wynikać, że sekretarz Władysława Zamoyskiego Leonard Niedźwiecki otrzymał w czasie wojny krymskiej stopień generalski - co nigdy nie miało

miejsca. Mam nadto wątpliwości, czy zasadne jest stwierdzenie, że w latach 40. XIX w. ks. Hieronim Kajsiewicz wyruszył w misyjną podróż po „rozsianych po całej Francji zakładach” (s. 352). Utworzone przez władze francuskie dla polskich emigrantów w latach 30. zakłady (*dépôts*) w sensie formalnym już wówczas nie istniały, choć - co trzeba przyznać - wielu uchodźców nadal posługiwało się tym terminem.

Powtarzając słowa aprobaty dla konstrukcji książki, można też zastanawiać się nad strukturą podziału i niektórymi elementami jej treści. Niekiedy wydaje się bowiem, że Autor chce opowiedzieć czytelnikowi jak najwięcej o całym wychodźstwie polistopadowym, niepotrzebnie po raz kolejny przedstawiając niektóre fakty i ustalenia. Informacje na temat organizacyjnych struktur obozu księcia Adama Jerzego Czartoryskiego (s. 369 i n.), Towarzystwa Naukowej Pomocy (s. 537 i n.), czy Biblioteki Polskiej (s. 636 i n.) nie są oczywiście bezużyteczne. To jednak materia dobrze znana, a w książce poświęconej duchowieństwu Wielkiej Emigracji bardziej od nich przydałyby się np. głębsze rozważania na temat środowisk, z których kapłani ci się wywodzili. Doskonale radzący sobie w poszukiwaniach archiwalnych Habilitant nieco przedwcześnie kapituluje wobec tego problemu, pisząc, że „wobec braków w źródłach trudno jest odtworzyć ich pochodzenie społeczne” i ograniczając się do pewnych ogólnych przypuszczeń (s. 57). Kiedy indziej ma się z kolei wrażenie, że Autor pragnie się podzielić z czytelnikiem całością zgromadzonego przez siebie materiału faktograficznego, zaniedbując nieco jego krytyczną interpretację.

Zastrzeżenia te nie psują wrażeń i oceny ogólnej. Recenzowana monografia jest niewątpliwie cennym i znaczącym osiągnięciem naukowym. Habilitant z sukcesem zmierzył się z pytaniami dotyczącymi wielu istotnych aspektów XIX-wiecznej historii Polski. Odpowiedzi, jakich na nie udziela, poważnie rozbudowują naszą wiedzę na temat aktywności ważnej grupy uczestników Wielkiej Emigracji i jej wpływu na funkcjonowanie całości wychodźstwa. Ustalenia faktograficzne dr. Kuzickiego mają częstokroć pionierski charakter, odsłaniając kulisy działalności kluczowych dla emigracji osób i instytucji. Zamieszczone w rozprawie tabelaryczne zestawienia będą na pewno cenną pomocą dla kolejnych pokoleń badaczy Wielkiej Emigracji, historii Kościoła i życia religijnego. Godne odnotowania jest to, że Habilitant uzupełnia i koryguje niektóre informacje zamieszczone we wcześniejszych pracach dotyczących polskiego duszpasterstwa emigracyjnego (w tym także stwierdzenia niżej podpisanego odnoszące się do angielskiej gałęzi Wielkiej Emigracji). Dzięki J. Kuzickiemu wiele szeroko dyskutowanych dotąd problemów - takich jak reakcje Wielkiej Emigracji na towiańszczyznę, polityka rzymska Hotelu Lambert, czy też stosunki oo.

zmarłychwstańców z głównymi obozami politycznymi wychodźstwa - jawi się jeśli nie w całkiem nowym, to z pewnością pełniejszym świetle.

Oprócz dwóch omówionych wyżej monografii, dr Kuzicki jest współredaktorem czterech prac zbiorowych (*Małe regiony w wielkiej polityce Polski, Słowacji i Ukrainy*, Rzeszów 2003; *Szkice z dziejów Polski południowo-wschodniej i Europy XIX i XX w.*, Przemyśl 2005; *Z dziejów regionów Europy Środkowo-Wschodniej w XIX i XX w.*, Rzeszów 2008; *Historia i dziedzictwo regionów w Europie Środkowo-Wschodniej w XIX i XX w.*, Rzeszów 2011). To publikacje wartościowe, będące zwykle pokłosiem współorganizowanych przez Habilitanta konferencji naukowych, zorientowanych na historię Galicji i południowo-wschodnich sąsiadów Polski w XIX i XX w. Do wszystkich z nich Habilitant wniósł wkład w postaci własnych artykułów naukowych.

Pomniejsze prace dr. Kuzickiego mieszczą się w scharakteryzowanych już nurtach jego aktywności badawczej. Spora ich część eksploruje te same zagadnienia, których dotyczą obie książki Habilitanta. Tak jest np. w przypadku artykułów *Dzieciństwo i młodość Walerego Wielogłowskiego* (1999), *Walery Wielogłowski wobec wydarzeń Wiosny Ludów* (1999), *Działalność wydawnicza, księgarska i pisarska Walerego Mikołaja Wielogłowskiego w Krakowie w latach 1848-1865* (2001), czy *Związki Walerego Wielogłowskiego z Bogdanem Jańskim* (2007) - które zbiegają się z tematyką pierwszej monografii. Problematyki drugiej książki bezpośrednio dotyczą natomiast m.in. takie teksty jak *Inicjatywy księgarskie i wydawnicze oo. zmarłychwstańców na emigracji i w kraju w latach czterdziestych XIX wieku* (2003), *Emigracyjne losy ks. Franciszka Awertyna Koryckiego* (2009), *Zakonnicy z klasztorów położonych na Ziemiach Zabrzanych jako uczestnicy Wielkiej Emigracji (1831-1863)* (2013), czy *Kapelani powstania listopadowego na emigracji* (2014). W kilku innych artykułach Autor również odwołuje się do wyników swoich badań nad biografią W. Wielogłowskiego i duchowieństwem Wielkiej Emigracji. Zaznaczyć trzeba jednak, że teksty te albo powstawały na wcześniejszych etapach owych badań, albo też Habilitant na nowo redaguje i wzbogaca pewne wątki obecne w obu książkach. Artykuły te mają więc swoją autonomiczną wartość, choć oczywiście wiele prezentowanych w nich ustaleń Autor kilkakrotnie powtarza.

Naukowe obcowanie z postacią Walerego Wielogłowskiego zainspirowało dr. Kuzickiego do zajęcia się zagadnieniami, które nie dotyczą Wielkiej Emigracji i jej życia duchowego. Habilitant jest autorem interesujących tekstów dotyczących społeczno-politycznej i gospodarczej działalności ziemiaństwa polskiego. Artykuły *Stan materialny i gospodarka dóbr zborowskich w latach trzydziestych i czterdziestych XIX wieku* (2005),

Właściciele dóbr zborowskich w XIX wieku (2005), *Ziemiaństwo powiatu rzeszowskiego w początkach okresu autonomicznego. Wstępna charakterystyka badawcza* (2008), *Inicjatywy lokalne ziemiaństwa powiatu rzeszowskiego w początkowym okresie autonomicznym* (2008), czy *Trójzaborowa współpraca ziemiaństwa na przykładzie działalności krakowskiego Towarzystwa Gospodarczo-Rolniczego* (2010) są wynikiem starannych studiów źródłowych i dowodzą roszszerzania badawczych kompetencji Habilitanta. O pewnego czasu dr Kuzicki zajmuje się głębiej konserwatywnymi i ultramontańskimi nurtami polskiego ruchu narodowego w XIX w. Tych zagadnień dotyczą m.in. teksty *Ruch ultramontański w Galicji w polskiej historiografii - stan i potrzeby badań* (2011), *Galicyjscy ultramontanie wobec powstania styczniowego* (2013) i *Lojalizm czy realizm? Stosunek do zaborców Walerego Wielogłowskiego i margrabiego Aleksandra Wielopolskiego* (2013; współautor Mariusz Nowak).

Wśród publikacji Habilitanta znajdujemy też teksty dotyczące powstania listopadowego i jego następstw (*Duchowienstwo i nojabrskoje wosstanije 1830-1831 gg. w Polsce*; 2008; *Rzeszów i okolice we wspomnieniach uczestników powstania listopadowego internowanych w Galicji*; 2010), innych niż religijne wymiarów życia i działalności uczestników Wielkiej Emigracji (*Oszuści są wśród nas. Problem awansów i odznaczeń wojskowych emigracji polistopadowej*; 2014), dziejów polskiego laikatu (*Rozwój oraz formy wspólnot laikatu polskiego w okresie Wielkiej Emigracji i współcześnie*; 2010) oraz myśli i posługi papieża Jana Pawła II (*Dzieje narodu polskiego w nauczaniu Jana Pawła II podczas drugiej pielgrzymki do Polski*; 2008). W 2000 r. ukazał się zredagowany przez prof. dr. hab. Mariana Stolarczyka drugi tom *Wyboru tekstów źródłowych z historii Polski 1861-1918*, do którego dr Kuzicki opracowywał dokumenty dotyczące dziejów ruchu ludowego. Choć - o czym była już mowa - w dorobku Habilitanta zaznacza się niedobór tekstów recenzyjnych, to jest on autorem kilku cennych sprawozdań z życia naukowego polskiego środowiska historycznego. Docenienia wymaga również publicystyczny wkład dr. Kuzickiego w popularyzację nauki, za sprawą tekstów umieszczanych w prasie emigracyjnej i regionalnej.

W konkluzji niniejszej recenzji powtórzyć należy, że zarówno obie książki, jak i liczne artykuły autorstwa dr. J. Kuzickiego, stanowią cenny i oryginalny wkład w polską literaturę naukową dotyczącą XIX stulecia. Jako historyk Habilitant podejmuje zagadnienia słabo dotychczas rozpoznane i w klarowny sposób przedstawia wyniki swoich badań. Wyróżnia go bardzo skrupulatny stosunek do poszukiwań źródłowych i archiwalnych, których wynikami dzieli się nie tylko we własnych tekstach problemowych (por. artykuł *Źródła do dziejów diecezji przemyskiej oraz innych diecezji w Galicji w XIX wieku w Archiwum Watykańskim*;

2003). Jego artykuły i książki cechuje konstrukcyjna i warsztatowa solidność, dbałość o język i jasne formułowanie wniosków. Dr J. Kuzicki systematycznie poszerza podejmowaną przez siebie problematykę badawczą, a jego dorobek dowodzi nieprzerwanego rozwoju naukowego. Habilitant jest bardzo aktywny w dziedzinie współpracy z krajowymi i zagranicznymi ośrodkami naukowymi.

Przedstawione wyżej przesłanki i osiągnięcia pozwalają uznać dr. J. Kuzickiego za dojrzałego i samodzielnego badacza. Wnoszę tym samym o dopuszczenie go do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

Krzysztof Monchiewicz